1. Философский энциклопедический словарь / Гл. ред. Л.Ф. Ильичев, П.Н. Федосеев, С.М. Коваль, В.Г. Панов. – М., 1983. – с. 148.
2. Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії імені Г. С. Сковороди; [редкол.: В. І. Шинкарук (голова) та ін.]. – Київ: Абрис, 2002. – VI, 742 с.
3. Єхалов В.В., Клигуненко О.М., Мурзіна О.Ю. Медична деонтологія очима лікаря за фахом «Загальна практика – сімейна медицина». Сімейна медицина. 2015. № 6 (62). С. 33-35.
4. Скакун О.Ф. Юридична деонтологія: підручник. Харків: Еспада, 2008. 400 с.
5. Васильєва М. П. Теоретичні основи деонтологічної підготовки педагога : автореф. дис… доктора пед. наук : спец. 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / М. П. Васильєва. – Харків, 2004. – 38 с.
6. Вигуру К. Деонтология государственной службы / К. Вигуру. – М., 2003. – 168 с.

Олексій Халапсіс,
завідувач кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор філософських наук, професор

САКРАЛЬНЕ «ПРАВО НА ПРАВО» У СТАРОДАВНЬОМУ РИМІ

Майже для кожного стародавнього суспільства влада мала сакральний сенс, але конкретні форми цієї сакральності могли істотно варіюватись. У царському Римі не встановився династичний принцип правління, тому право на владу не могло розглядатися римлянами як атрибут «королівської крові». Згідно Лівія, після смерті Ромула царське місце ще близько року пустувало, а коли необхідність мати єдиного лідера громади стала очевидною, вдалися до виборів, причому батьки-сенатори надали це право народу, який, розчулившись від такої довіри, поклав відповідальність за прийняття рішення на самих же сенаторів. Після обрання Нуми Помпілія авгур провів відповідну церемонію з метою з'ясувати думку богів, і тільки після отримання необхідного підтвердження новий цар вступив на посаду [3, p. 61-67].

Юпітер міг би накласти вето на рішення сенату; тоді римлянам довелося б шукати нового кандидата в царі, але ні в цьому, ні в наступних випадках цим правом він не скористався. Боги надали римської громаді найширші повноваження самоврядування, тому питання, які стосувалися змісту законів і особистостей керівників, вона вирішувала на власний розсуд. На відміну від царів, республіканські магістрати обіймали свої посади без процедури інавгурації, а відтак – вони ще менше залежали від волі небожителів.

Проте, стародавнє римське суспільство не було секулярним, принаймні, в сучасному нам розумінні. Величезне місце в ньому відводилося сакрально-

му, але це була сакральність особливого роду. Сакральний статус не поширювався ані на царську посаду (хоча цар виконував сакральні функції), ані на жерців (їх роль в священнодійствах була суто службовою), ані на будь-які інші інститути самі по собі. Священною була *вся громада* римлян.

Останнє твердження може викликати подив, бо сакральність прямо відсилає до божественності, якою громада ніяк не могла сама себе наділити. Проте, багато фактів римської історії свідчать про те, що римляни діяли так, як нібито цей (сакральний) статус у їх громади був. В такому випадку доведеться припустити, що хтось її їм наділив, і цей хтось повинен сам бути джерелом божественності, якщо міг би нею «ділитися». Оскільки верховним римським богом був Юпітер, припущу, що він і зробив римську громаду «священною», надавши римлянам *імперій* як право самостійно визначати свою долю.

Римське поняття «імперій» (imperium), що характеризує верховну владу, мало не тільки організаційне, а й метафізичне значення як право на прийняття рішень від імені всієї громади. Словосполучення «Iovem imperium» позначало верховну владу головного бога взагалі, його владу над іншими небожителями – зокрема. Так, в «Записках про Галльську війну» Юлій Цезар використовує оборот «Iovem imperium caelestium tenere» [1, p. 340]. Я ж під цим терміном маю на увазі не владу самогó Юпітера, Я ж під цим терміном маю на увазі не владу самогó Юпітера, а *вихідну від нього* владу. Я ввів поняття «імперій Юпітера» [2] в позначеному вище сенсі в надії, що така постановка питання допоможе як зрозуміти загадкову римську душу, так і зв'язати воєдино зигзаґи її біографії.

Римські історики можуть говорити про багато речей, окрім тих, які здаються їм самоочевидними, транслюючи, таким чином, якусь інформацію, яка зрозуміла їх сучасникам і співвітчизникам, але при цьому вона може виявитися абсолютно закритою і незрозумілою для нас. Єдиний засіб зламати римський код – знайти *принцип*, який би пояснив абсолютно різні елементи. Громада надавала своїм лідерам метафізично-сакральні повноваження, але щоб *щось* надати, вона повинна була цим сама володіти. Уявлення про особливий зв'язок верховного бога саме з цією громадою дала римлянам підставу вважати, що саме її він наділив надзвичайними повноваженнями.

Сакральність громади римлянами розглядалася як її постійний (а при необхідності – відновлювальний) зв'язок зі світом богів. Останній забезпечувався за допомогою релігійних церемоній, зокрема – ауспіцій, які виступали не тільки способом узгодження з Юпітером (і іншими богами) будь-яких дій, але і формою підтвердження суверенного права громади і пролонгації її «божественного імперія». Якщо всі норми витримані, то і проблем з богами бути не повинно. Тому питання *процедури* як при прийнятті законів, так і при їх імплементації (за що римське право так цінували юристи наступних епох) виникали з необхідності поєднати практичну потребу з божественною волею. Юриспруденція для римлян був *прикладною теологією*, але не в тому сенсі, що римляни за допомогою законодавства з'ясовували божественну волю, а в

тому, що вони реалізовували свою волю як право, дбаючи про те, щоб ця воля не вийшла за межі повноважень, наданих їм «небесним імперієм». У свою чергу, громада (сенат і народ) могла надати отриманий від Юпітера «імперій» царям, могла – магістратам, принцепсам тощо; це було *її* право.

1. Caesar. (1958). *The Gallic War* (H. J. Edwards, Trans.). Cambrige, MA: Harvard University Press.

2. Halapsis, A. V. (2014). Iovem Imperium, or Sacred Aspects of Roman "Globalization". *Scientific cognition: methodology and technology, 33*(2), 173-178.

3. Livy. (1967). *History of Rome* (B. O. Foster, Trans. Vol. I: Books 1-2). Cambridge, MA: Harvard University Press.

Koba Chikhladze
Professor of Georgian
Technical University

IMPRISONMENT AS THE MOST SEVERE MEASURE OF RESTRAINT AND THE FORMAL GROUNDS FOR ITS USE

Issues related to the application of the measures of restraint have always been relevant but recent developments and the active involvement of the media in the criminal case investigation and case hearings have drawn close attention to this issue. Court rulings on the use of the measures of restraint are constantly being the public subject of discussion. According to Article 5 of the Criminal Procedure Code of Georgia, a person shall be considered innocent unless his/her culpability has been established by final judgement of conviction.[1] It was the presumption of innocence that became the precondition for the introduction of the measures of restraint because the concept implies that no one is pled guilty before a court verdict, therefore, since the case hearing takes procedural time, it became necessary to find out how the status of the accused could have been secured.

Article 199 of the Code of Criminal Procedure lists the types of the measures of restraint: bail, an agreement not to leave and to behave properly, personal surety, supervision by the command of the behaviour of a military service member, and remand detention.[2] The detention is the most severe form of restraint among those listed. Naturally, it restricts the rights and freedoms of the accused more severely than the other measures of restraint listed above. Accordingly, detention should be applied to the accused only when a less severe measure of restraint fails to achieve the intended purpose.

The first part of Article 205 of the Criminal Procedure Code deals with the

[1] Criminal Procedure Code of Georgia 10/09/2009.
[2] Criminal Procedure Code of Georgia 10/09/2009.